

Промышленности болн тосхлтин заллгь бурдэлгьиг цааранднь ярулхин тускар СССР-н Деед Советин доладгч сессий деер кесн үр Н.С. Хрущевин доклад ахрар барлгдджана

Турун болдж, эн сессийд бөлдөр келгнэ цагин эргид эн тэриг цуг олон дунд тавдгж кесн куундврн зарм ашмудин хар келх санатав гидж үр Н. С. Хрущев кель. Мартин 30-с авн майн 4 күртл турун цуглуулгдсн тоолгьгар болхла предпрятьсар болн тосхлтсар, научн организацсар болн учрежденьсар, колхозмуар, МТС-р болн совхозмуар, Советск аармин частьсар болн сургуулин заведеньсар 451 миньгь гар хургуд болхав, тер хургудт 40 сай 820 миньгьн күч-көдлсч улс орлцдг, терунас 2 сай 300 миньгьн күч промышленность болн тосхлт гардлгьиг ярулх тэригүдэр эвранны темдгьсан болн зааврмудан келдг боцсав. Эн тэригүд куундлгьн централн болн бээрн газрин гаетмүдт болн журналмүдт тэриг барлгдгж үзүлгдхав.

Эн куундвр келгн советск демократизмг шинэс тодрхагар герчлгьн болдг гарчана. Государственн ик чинртэ иим ик тэриг цуг олон-амтнэ куундвр тавдгж куундлгьн коммунистическ тосхлтин хагьлгдх цагнь болчкн тэригүд хэлэхлэрн парть болн правительств коллективн тоолвринь хамгин чик шиндвр гаргьх аргь олхд нөкд болдг олон-амтнэс сүв-селгь сурцхадг коллективн гардлгьна болн гардвр олон-амтнэ хагьшигго залгьлдата гисн ленинск бэргавчиг байдл-джиргьлд орлцулгьна тодрха үлгүрнэ болдг-ахиг үзүлгдхана.

Нургьлж күнд промышленность бөдч-бргджүлгнэ, тасрхан уга техничск прогрессин болн күч-көдлснэ производительность бөдлүлгнэ селанэ эдл-ахун производств берк икэр бөдлүлхд, тегад терунайн улд советск олон-амтнэ материалын байдл-джиргьлгьн болн культури кемджиг улм икэр бөдлүлхд СССР-н олон-амтнэ эдл-ахун бөдч-бргджлгьнэ эрки тэриг бэйхиг советск улс гүунар тоолдг медсиг цуг олон-амтнэ куундвр үзүлв. Төвкүнн бэйлгнэ экономическ дөрданэ хаалгьд айн болгьнд эдл-ууш кедж гаргьлгьгар хамгин ик бөдлтэ капиталистическ орн-нутгудиг тууджлгч ахр болдг күндж даудж гарх СССР-н экономическ гол тэриг хагьлдг чадхд кергтэ тоот хамг цуг ода манд бэйхиг мана олон-амтнэ эвранны Төрскнэйннэ лавта патриотическ бргмджтэргьар темдгьлхана.

Төвкүнн сана зуулгьнлэ, санамрлгьнла болн ик сана зуулгьнлэ лавта большевистск эвцлгьн, эвранны хаалгьданд цуг хату-мөтүг болн саалтгиг хэрү цөкдг, көндлнэ йо-

вдлла болн нег орманд бэйлгьнлэ, бюрократизмла болн ведомственн хасврла ноолдг, бэрг уга уралан йовхар күчлгьн олон-амтнэ куундврн темдгтэ хаалгьнэ болв. Онц-онц экономическ районин, областьсин болн республиксин, олон-амтнэ эдл-ахун онц-онц халхсин тодрха байдл-авчинь болн бэврэсинн хэлэдг, промышленность болн тосхлтин заллгь ягьдг сэйнар бурдэлхиг тускар кесг олон сайн зааврмүд бөдгд.

Хаана йоснас, баячудин болн газр ээлгч баячудин йоснас үлдсн хату күнд үлдлин тускар үр Н. С. Хрущев кель. Берк ик хату-мөтүг-түрлгьн, кууртгиг, газдин орн-нутгудин интервенциг, империализмин буурагч үзүлгьлгьн хэрү цөкдг-советск олон-амтнэ, алдр Ленинэ келдг гаргьсн зурагьгар, партин көдлврт, эвранны цогцан йрвалг уга көдлгьгарн социализм тосхь.

Советск йосна джиммүдт мана орн-нутг экономикн бөдч-бргджүлгьн кесг капиталистическ государствинг күцдг давал, промышленн производствин кемджэгарн нар-длэкайд хойрлгч ормд гарв. Промышленн продукция кемджан революцин бөнк цагиняр болхла 1957 джил күртл 30 холван үлгьгар, 1940-ч джилнлэ дүнцүлхлэ-дөрвн холван шаху бөв. Сүл джиммүдт СССР-н олон-амтнэ эдл-ахун шин ик ишкдл уралан кедж, улм бөддэн девснэд бөдлв. Социалистическ промышленность бөдгэ цагин наукин болн техникин күцлэсар ул кедж, хурлар бөдч-бргдгж йовна.

Селанэ эдл-ахуг социалистическ кедж хувьрулгьнд Советск Союз ик динлвр бэргь. Промышленностин болн селанэ эдл-ахун производствин бөдлт даудж олон-амтнэ байдл-джиргьлгьн кемджан тасрхан уга бөдлэд йовна. Советск Союзин күцлэс культури тосхлтин халхарн чигн цагь уга ик.

Олон-амтнэ эдл-ахун бөдч-бргджлгьнлэ болн промышленность болн тосхлт заллгьн бурдэлджин янзиг эрк биш цааранднь ярулхин тускар үр Хрущев кель. Промышленность болн тосхлт заллгьна тэригүд партин болн правительствин гол оньгт кезэ чигн баагтэ гидж тер темдгьл. Орн-нутгнн производительн күчн-чидлин бөдл, наукин болн техникин бөдч-бргджлгь, көдлчирин бөдл даудж экономическ тосхлтин бурдэлгьнн гардврн янзс бөдч-бргдгж, ярулгьдг билэ. Болв, энүнд демократическ централизмин

болн бэрг-авц болн олон-амтнэ эдл-ахуг зурагьгар гардлгьн хагьлгьдв.

Олон-амтнэ эдл-аху берк икэр бөсн цагт промышленность болн тосхлтин заллгь бурдэлгьнд эрк биш кергтэ болсн цаг ода ирчк гидж үр Хрущев цааранднь кель. Уурмүд, иим то авч ухалцхалт: мана орн-нутгнн агуу бэрг газрар 200 миньгь гар промышленн предпрять болн 100 миньгь гар тосхлтс ода бэйна. Тимм олон предпрять болн тосхлтс министрствэс болн ведомствэс тодрха сайн гардвр кедж ямаран күнд болхн ил медгьдгьчэй. Производствин бөдч-бргджлгьнэ кемджан олон-амтнэ эдл-ахуг тодрхагар болн эвинь олдж сэйнар гардхиг, заллгь бурдэлгьнэ янзс ярулхиг нехджана. Орн-нутгнн производствин күчн-чидлин бөдч-бргджлгьнд улм ик зэ бөдг, олон-амтнэ эдл-ахуг цааранднь бөдлүлхин болн байдл-джиргьлгьн ярулхин төлд манд бэйх элдвн ик көрнэгиг күтцнн йовуд селдврн болн шумгьгаг улм икэр делгьлгьдг түрүн болдг эн кергьлгьдхана.

Министерствэс болн ведомствэс дамдгж производств заллгьна ода бэйх янзэст кесг олон дуту-дундс гаргьлгьн бидн үзл уга байдг чадш угавдн. Олон ик дуту-дундсин негнь ведомственн саалтг болджана. Ведомственн авч-бэргнег балгьсн дотр эст гидж нег экономическ административн район дотр бэйх олон зүсн министрствин предпрять хоорнд производствин заллгьд келгьн сулдхдг болн ман терүг эвдлгьүр авч ирдг йовлд бэйна. Заллгьна центрэс гоодан кегдг ода бэйх структурт кесг эркин тэригүд хагьлгьн кесг цагин эргид зөгсагдг йовлд бэйна.

Ведомственностин гаргьлд ик саалтг тэриг хаалгьгар тус угагар бөдлгн болджана. Докладчик энүг тодрха үлгүрмүдэр үзүлв. Автомобильн транспорт олзлхд ведомственн саалтгуд харшлцхана, тедн мана энергетическ эдл-ахуд (онц-онц ведомствэс баахн болн багь туста эвранны электростанц тосххар седл-халгьн) муугтан халыдацхана, капиталнь тосхлт мана аргьиг багьрулцхана.

Мана социалистическ государствин эрки збөрн Советск Төрскнэйннэ күчиг эвранны гаррар батрулгч күм улс болджана гидж үр Хрущев цааранднь лавдгж кельнэ. Эдл-ахун цуг халхар көдлчхэс специалистр олар бөдлхиг бурдэлхэри, парть болн правительствин инженерн-техническ көдлчир бөдлгьнд онц онь-

ган бөдхдг билэ. Кемрджан, 1928 джилд цуг бийн 98 миньгьн инженер болн техник бэйсн болхла, бөдгэ цагт теднэ тонь 1 сай 800 миньгьн болв. Болв, ода бэйх заллгьна структурт инженерн-техническ көдлчирин зарм хувнь министрствин болн ведомствин аппаратсар көдлчхэдж, производств туслгь орлцлгьнас заагьлдсн бэйцхана.

Ода бэйсн заллгьна структурт, предпрятьсин тавцхдг кесг тэригүд хагьлгьн кесг олон девснэ болн ахлгч органс дамдгж ут хаалгь кецхана. Ведомственн салу-саргас болн министрствэс заагт холд бэйцхдг урар керг уга цаас бичдэжхэйд, кесг цаг урцхана.

Промышленности болн тосхлтин заллгь оньдарулгьн тер дуту-дундс уга келгьнд дөнгөн күргхмн, гардврн производств бөрдүлхмн, бюрократизмла күлтгэ ноолда кех аргь учрахмн.

Олон-амтнэ эдл-ахун бөдгэ цагин цаарандк бөдлнн тэригүд промышленностиг болн тосхлтиг тодрхагар гардлгьна икнэкин бэйрн газрар, предпрятьсүр болн тосхлтсүр бөрдүлгьн эрк биш кергтэ тавдгьчэй гидж үр Хрущев лавдгж кель. Терүг зуг олон-амтнэ эдл-ахун халхсин министрствэс болн ведомствэс дамдгж заллгьнас газр-газринн байдл хэлэдг гаргьсн заллгьнур орулх хаалгьгар күцдг болхмн. Экономическ административн райондар эрк биш гаргьлдг олон-амтнэ эдл-ахун Советмүд тимм заллгьна бурдэлгьч янзс болх збөтэ гидж КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Совет тоолджана.

Экономическ административн райондар, промышленностиг болн тосхлтиг заллгьна органс гидж олон-амтнэ эдл-ахун Советмүд гаргьхн туск заавр партин, советск, профессорн болн нань чигн обществени организацсин, мана орн-нутгнн цуг күч-көдлчирин негдуунн таасвр авсиг цуг олон-амтнэ дунд кесн куундвр үзүлв. Эн сессийд тавдгж куундгдгьч тимм туста сан зааврмүд ода йилгьрдгж үзүлгдхана гидж докладчик кель.

Промышленн болн тосхлтин министрствин тоогьас үлддэжхнэ: авиационн промышленностин Министрств, судостроительн промышленностин Министрств, радиотехническ промышленностин Министрств, химическ промышленностин Министрств, дундин машинд тосхлгьна Министрств болн транспорт тосхлгьна Министрств, харелтин промышленностин Министрствиг цуг

машинд тосхлгьна промышленностин Министрствлэ негдүлхмн, электростанцин промышленностин Министрствиг электростанц тосхлгьна министрствлэ негдүлхм гидж тоолдгжана.

Промышленность болн тосхлт заллгьнд оньгарулгьлгь кехлэрн шин гардлгьнур, мана индустриин күчиг сулдлгь уга, зурагьгар ордгар кехин эрки тер заагьсн Министрствинг үлдгь кергтэ. Болв, эн министрствинг үндсэрн оньдарулх кергтэ, тедн ирлчнэгү халх промышленностин бөдч-бргджлгьн зурагьгар темдгьлхэс збөтэ, теднэ кедж гаргьлгьна техническ кемджэг тегцхэс збөтэ, тер мет научн-исследовательск болн проекти-конструкторск көдлчир зуга кецхэйд, тедниг күцхэиг шуудж хэлэхэс збөтэ. Ирлчнэгү предпрятьс туслгь заллгьнас тер Министрствинг сулдхмн, терунал залгьлгьлгь, теднэ централн аппаратснэ збөрт хасгдх збөтэ.

Нүурснэ болн нефтяной промышленностин, хар болн бөнгтэ металлургин халхс гардлгьна тускар келх кергтэ. Эн халхсин предпрятьс нургьлгьд РСФСР-д Украинск ССР-д, Казахск ССР-д болн Азербайджанск ССР-д бэйцхана. Тер төлд деер келдгсн халхсар общесоюзн Министрствэс бэйлгьд керг уга. Тедниг гардлгьг экономическ районин болн республиксин олон-амтнэ эдл-ахун Советмүд давалгьла сайн болхмн.

РСФСР-д хар металлургин, бөнгтэ металлургин, нүурснэ промышленностин, Украинск ССР-д хар металлургин болн нүурснэ промышленностин республиканск Министрствэс бэйхмн гидж заавр тавдгьдхана. РСФСР-д болн Азербайджанск ССР-н нефтяной промышленностин Министрствэс бэйхмн. РСФСР-д болн Украинск ССР-д зарм халхсар тосхлтин республиканск министрствэс, тер мет б-шугь модна промышленностин министрств болн цаасна болн мод эд-бод келгьнэ промышленностин Министрств бэйгдхн хэлэгдхана.

Үлдэгдгьх Министрствсин, тер мет уурулгдгьх Министрствсин промышленн предпрятьс болн тосхлтс ирлчнэгү территориальн управленэр дамдгж туслгь гарцхадг Совнархозмүдин медд орулгдхмн.

Оньдарулгьна туск көдлчирн ударулад керг уга, терүг эн джилнн май-июнь сарин эргид күцхэ кергтэ.

Промышленности болн тосхлтин заллгь бурдэлгьиг цааранднь ясулхин тускар

СССР-н Деэд Советин доладгч сессий деер кесн үр Н.С. Хрущевин

доклад ахрар барлгдджана

(Цааранднь)

Областьсын, крайсын, республиксын промышленностьсын бслтин кемджэ тоолдж, ода бйх административн ховацла ирлцүлдж экономическ административн районд олон-амтн эдл-ахун Советмуд тогтахин тускар тезисмудт тавгдсн зааврмудиг олон-амтнэ кундврт ордсн улсын хамгин ик зунь доньхцхв гидж үр Хрущев темдгджана. Болв, зарм уурмуд зааджацхасн мет-областьс болгнд совнархозмуд тогтагьад керг уга. 92 совнархозмуд тогтагьад халагдджана, теруна тоод РСФСР-д—68, Украинск ССР-д—11, наадк союзн республик-сар неджагьад олон-амтнэ эдл-ахун Советмуд.

Ода бйх промышленностин союзн-республикскн, республикскн болн бйрн газрин гидж ховагдлагин ормд цаарандн им хойр янзта ховавр батлхмн: олон-амтнэ эдл-ахун Советин медлд орцхадг союзн-республикскн промышленность болн куч-кблсчирин депутатирин бйрн газрин Советин медлд тустан орцхадг бйрн газрин промышленность.

Совнархозмудин, областьсын болн крайсин Советмудин хоридан нег-негялрн залгьда келгнэ тускар келхлрн, Совнархозмудиг бйрн газрин Советин медлд ода орууджах тус уга гидж үр Хрущев темдгджана. Болв, Советмуд совнархозмудин уудлармудас заага зогсцах зов уга. Теди, совнархозмудин докладмуд соньсцхадж, тингидж теди эвранны крайсин эс гидж областьсын газриннь агьу деер эдл-ахун тосхлте заллгьнд орлчхмн.

Крайсин, областьсын болн республиксын олон-амтнэ эдл-ахун Советмуд бийсинь медлд бйх эдл-ахун объединенсийг, предприятиянг болн тосхлте-сиг, олон-амтнэ эдл-ахун бслтин общегосударственн зуран даалгьврмудар гардвр кедж, тусын залцах зовтэ.

Теруна дарунь үр Хрущев, промышленностьг специализац, кооперирований келгьнг делгрулгнэ туск тюрмуд кель. Заллгь оньгдарулгнэ ашд, экономическ район болн республик дотрнь болв чигн, бас теду мет цуг олон-амтнэ эдл-аху дотр специализац болн кооперирований келгьяр зовар ик эв-аргь гаргьгдхмн, ори-нутгин промышленн элвг кбрън дакад мана наукин кучи саанар олзлхд, мана инженерн-техническ болн научн кадрмуд чикар диглдж тавлгьнд, техническ прогрессин толд ноолдгьнд, научн учрежденьсин нильч обдлулхд сан эв-аргь гаргьгдхмн. Промышленность болн тосхлте заллгьнд куч-кблсчир бргнр орцлгьд тетгхин эрдк Совнархозмудт технико-экономическ советмуд бурдэлгьнг кергт ирлцүлгьу болхмн.

Эн советмудт нертэ специал-стнр, производствд шин уудларгь гаргьгч болн тюрн нуурлгч улс, партиин, советск, эдл-ахун, профсоюзн, научн-исследовательск болн нань чигн организацион гардачр орцхачхмн.

Гезасмуд селгьлдж куундхд,

предприятиясын директормудин зов бргдүлхиг предприятиясын болн тосхлтин толд гаргьгдсн зурагын узмдхн то хасхин, директормудт техническ, финансов болн эдл-ахун тюрмуд хагьалгьнд тустан бийснэ хагьлх зов бгхиг эрки кергтэ гидж кесг уурмуд заацхала. Эн тюрмудар саанар тоолдж, дигтэ саанар хагьлгь олдж авх кергтэ гидж үр Хрущев кель.

Совнархозмуд бурдэлгьн материалн-техническ тетглгь диглдж-даралх, дакад область-сар, крайсар болн республик-сар бдгэ цагт бйх ацхадг кесг зергьлж уудлцхадг сьбытовой болн тетглгьнэ конторсин болн басин ормд тетглгьяр болн сьбарт уудлцхадг негхн фондстэ оргнамуд бурдхэ эваргь бгхмн. Докладн зовар хбвнь зура диглдж-келгьнэ болн тоолгьна органсин кодлмш диглж келгьнэ, дакад оньгдарулгь цааранднь ясулгьна тюрмудт нерэдгьлж. Олон-амтнэ эдл-аху зурагьар диглж делгрулгьн социалистическ строй капиталистическ строск иялгьрджхэ фондсн нег саны болджана гидж үр Хрущев кель. Олон-амтнэ эдл-аху гардлгь бурдэлгьиг яслгарь авгдсн тюрмуд кучаджгьад, партэ болн правительствэ олон-амтнэ эдл-аху бсгдж-бргджүлгьнд зуран эклц цааранднь чаньгьалгьнд онц оньган тавьчхана.

Промышленность болн тосхлте заллгьяр темдгьлгьдхэ оньгдарулгьн центрт чигн бас теду мет бйрн газрмудар планов органсин кодлмшиг унгарьн сйрүлхиг нежджана. СССР-н Госплан олон-амтнэ эдл-ахун планов-экономическ научн центри болдж зогсч зовтэ. Олон-амтнэ эдл-ахун керг-неквринь саанар, аль-бисарь киндлж шиндлдж хйла-гьад, наукин болн техникин кучсн сан хамгиг тоолад, дакад теруна улд экономик хамцнцгьу кевар бсгдж-бргджүлгьнэ эв-аргь киндлж тоолдж, олон-амтнэ эдл-ахун цуг халхс бсгдж-бргджүлгьяр сьв-селев диглдж кергьад, дакад цуг государственн сани толд кбрън арүнар олзлхд Госплан дуюгдсн.

Хол хйлацтэ зура келгьнэ кергиг зовар сйрүлх кергтэ. Джилл болн тавн джиллэ зурагьас талдан улм олон джилл, хол хйлацтэ зураб булч ори-нутгин олон-амтнэ эдл-ахугьяр болн эдл-ахун салу халхсар диглдж кехд Госплан дуудгдсн. Оньгрдж йовх джилл ирх джиллн зурагьар темдгьлгьдсн гол тюрмудн, оньгрдж йовх тавн джилл бохла, ирх тавн джиллн зурагьар темдгьлгьдсн гол тюрмудн, адг ятхдан теруна тюрн джиллмудин тюрмудн медлдгь болдгар зура диглдж кех кергтэ.

Одгэ цагт министерствэ келд, кунд промышленностин эрки халхс бсгдж-бргджүлгьнэ централизованн ганцхн политик бардж келгичг тетгч зарм уудлврн СССР-н Госпланд даалгьч кергтэ. СССР-н Госпланд даалгьчд зовтэ гол уудларгь цйялгьдж келад, үр Хрущев теруна дарунь, зура ди-

гидж келгьн эки тюрн болдж предприятиясар эклддэ, теруна дарунь ирлцнцгьу эдл-ахун объединенств, олон-амтнэ эдл-ахун советд, республикн Госпланд, диглгьлж келдэ. СССР-н Госпланд тбгсгдх зовтэ. Кодлмшиг тингидж келгьн бйрн газрин кбрън, производственн кучи-чид улм икар олзлх эваргь бгхмн, дакад ори-нутгин газрин агьугьяр производствэ дигинэ олдж гаргьлгь тетгхмн.

СССР-н Госплан олон-амтнэ эдл-аху материалн-техническ тетглгьнэ зура диглдж—келгь болн эднн кучадлгьнэ залгьлгьдгь бдр-бурдин тюрмуд хагьлгь эрки даалгьгах-мн.

Госплана аппарат ик болж зов уга. Шин тюрмуд болн уудлвр динлвртгьяр кучакин толд Госплан хол хйлацтэ зуран отделтэ, олон-амтнэ эдл-ахун шинлхэ халхсин тинм бас отделмудтэ бйх кергтэ. СССР-н Госплана гол отделмудин гардачр эвранны медлрн болн дамшларн бдган цагин министрмудтэ адл бол зовтэ. Социалистическ тосхлтин тасрхан уга бслт зуг хаджилто техническ прогрессд, бддан чинртэ техникин улд делгьрхмн. Науч болн кергн бсгдж-бргджүлгьнэ эрки ик тюрмуд СССР-н Госплангар келдгь олон-амтнэ эдл-аху бргджүлгьнэ ганцхн зурагьар урдас хйлагьд зовтэ. Мана кесг специалистирин сьв-селев ховацж ахлгч научн-исследовательск институт-синг хадгьлжх министрствын эс-гидж Госплана ирлцнцгьу отделмудсин медлд улд-лгь кергтэ. Научн-исследовательск институтсин, проектн болн конструкторск организацсин икькин, эн организацсин зармсньн производствд бордхдж нуулгьхиг сандж-тоолад совнархозмудин медлд орулх кергтэ.

Тезисд, ода бйх гостехни-кн ормд СССР-н Министр-мудин Советин инженерн-техническ комитет бурдэлгьн келдлэ гидж үр Хрущев кель. Тезисиг куундлж-селевлж йовх цагт кесг инженермуд, наукин уудлчир эн органиг Научн-техническ комитет гидж нерэдх санагьан келчхйла. Эн селевиг авх кергтэ гидж темдгьлэ, теруна дарунь научн-техническ комитет кех зовтэ тюрмуд кель. Союзн республиксар, эрки кергтэ саамдан экономическ административн районсин олон-амтнэ эдл-ахун Советмудт бас тингидж научн-техническ комитетс бурдэлгьн кергт ирлцнцгьу болхмн.

Заводсин конструкторск бюро болн лабораторий аль-бисарнь бсгдж-бргджүлх кергтэ, ахлгч предприятиясар научн-исследовательск институтс бурдэлгь кергтэ, эс гидж ода бйх институтсас зармсньн эднд бгхмн. Рационализатормудин болн изобретательмудин йовундиг аль-бисарнь делгьлх кергтэ. Ленинградн Кировск заводин токарь-изобретатель үр Карасев болн нань чигн кесг уурмуд изобретательмудин болн рационализатормудин сан дурин обществэ бурдэлгь келчхйла. Эн селев-

гд оньган тавдж болхмн гидж докладчик темдгьлжана.

Тосхлтин болн проектирован-нэ кесг гол тюрмуд хагьлхин толд СССР-н Министрмудин Советин тосхлтин кергяр бйх Государственн Комитетиг (СССР-н Гострой) эрк биш хадгьлхмн. Тобцана то-диг цуглуулгьна болн диглж келгьнэ кодлмш Статистикин центральн Управленэ органсар баглгьд зовтэ. Олон-амтнэ эдл-ахун бсдж йовх некврн тас-лвр угагьяр тетгхин болн СССР-н цуг олон-амтнэ, эдл-ахун Союзн республиксин экономическ районсин эдл-ахун бргдлгьд эрки кергтэ пропорц тетгхин эрдк централизованн финансво зура келгьнг болн государственн бюджетд, тер тосуд союзн бюджетд эрки кергтэ моньгнэ кбрънчиг централизировань келгьнг чигн эрки хадгьлх кергтэ.

Предприятиясиг материалн-техническ тетглгьнэ туск тюрмуд келад, эн тетглгьг тер-риториальн бйадларнь, Совнархозмудар дамдлж, экономическ районсар материалн-кбрън централизованн зурагьар ховацлгьг уладж бурдэлгьн кергт ирлцнцгьу сан гидж үр Хрущев темдгьл. Тегьд тингьлрн, эднд гидж кергьлгь материалн кбрън олз-лгьнд Совнархозмуд эврэ бийснэ кех зов бгдх зовтэ. Тетглгьнэ болн продукц хуылдгьна экономическ олата хамгин сан янзын гидж фабрик, заводс болн тосхлте, сырье, материалс, хамуулгч юмс бдгд предприяствэ, туслнь эд-лнтэ барх залгьлгьдгь оргн кемд-жйгьяр делгьлх цаг ирв гидж цааранднь докладчик тодлдж кель.

Промышленность болн тосхлте заллгь бурдэлгьнэ янз ясулгьлгьяр темдгьлгьнэ тюрмуд куча-лгьн, государственн контролин органсин кодлмшин авц болн цухлхн оньгдарулгьнг не-кджана гидж үр Хрущев кель. Кодлмш шудж хйлацгьнэ кергн бйрн газрмудар экономическ административн районсар зовар чаньгьахин эрдк Государственн Контролин туск по-ложене шин бйадл ирлцүлдж кех кергтэ.

Промышленность болн тосхлте заллгь оньгдарулгьн, эдл-ахун тосхлте Союзн республиксин зовинь цааранднь бргдүлгьнэ керг агьу ик чинртэ гидж докладчик теруна хбон кель.

Темдгьлгьдхэ тюрмуд агьу ик экономическ чинртэ дееран-политическ бас эрки чинртэ, тер юнгдад гихлэ, социалистическ тосхлтин цуг йовудар белдгдсн келн-амтнэ ленинск политик шиньгальгьнэ нег ик ишкдлн болджана. Эдл-ахун тосхлте республиксд бгдлгьдхэ оргн зов, куч-кблсчир олна седвар болн ашта шунлт улм икар бсдж бргджүлгьнд, Советск Союзн цуг келн улсин бйахтэ бйадл болн ухан билг цецргь-гьнд, мана ори-нутгин олон келн амтс хоорнд ни-нишнцгьу улм цааранднь батлгьнд эв аргь бгхмн.

Республик болгьна эдл-аху болн культур динлвртэ саанар бсдж-бргджүлгьн, ори-нутгин

эдл-ахугь булхднь тургьр бсг-го болшго, тер юнгдад гихлэ, Советск Союзин экономик тас-лгьдшго хамцнцгьу нег эдл-аху болджана. Тингьлэ, республикскн органс промышленность болн тосхлте гарлгь-на эвранны кодлмштн тюрн болдж цуг союзин чинртэ тбр тйвх зовтэ. Республиксин промышленностин, цуг ори-нутгин экономикд эрки нилчтэ халхс бсдж-бргджүлгьнд цуг тагьаснь турьлдж оньган эдн-тавдлжх зовтэ.

Управленэ шин структурт, бйрн газрин органсд оргн зов огчхэ цагт, район болн республик дотран хагдсн буту эдл-аху тосхх аота седвар, аварх чигн гарад бйахмн гидж тезис куундлж йовх цагт темдгьлхйла. Иим аамшг унн голта, тегьд энунэ тускар мартад керг уга. Цуг государственн сайнлэ сорлцлжх тинм, бйрн газр татх аота хорлтта йовдмуд илклгьн болн ноолдлгьн партиин, советск болн профсоюзин органсин нуднэ хйлаврт даньгин бйах зовтэ. Тинм йовдлмудла ноолдлгьнд политическ гардврн аргэ олзлсч дееран, государственн гарт бэ олон-амтнэ эдл-аху нег хйлац-тагьяр зурдж-диглгьлгьн, централизованн финанс болн цуг государственн статистик гигьд тинм-тинм кучтэ рчачас булч кемдьянднь эрки олзлх кергтэ. Шин бйадлд наукин болн техникин бсдж-бргджүлгьн тюрмуд улм ик чинр зууджана. Научн учрежденьс производствур бргдлгьнэ тюрмуд келгьнэ шуд кучацлгьнд орх цаг ирв гидж докладчик темдгьлжана. Улгьрн, ори-нутгин Востокд научн ик центр бурд-лхмн, Востокур сан кодлм-шйрн нег гарсн зарм научн коллективнэ Москвагьас болн Ленинградас гаргьдх йовул-хмн гидж босцхасн академикс М. А. Лаврентьевин болн С. А. Христиановичин селевиг аль-бисарнь доньх кергтэ.

Производствур эдл-ахун гард-вр бргдүлгьнэ тюрмуд келд-дж йовх бйадл, олон-амтнэ йосна лавта орган болч куч-кблсчирин депутатирин Совет-мудин нильчнь зовар обдлдж-ана гидж докладчиннь товчлгч йаньгдн үр Хрущев темдгьл.

Промышленности болн тосхлтин даругьас кегд гардвр оньгдарулгьн, куч-кблсчирин депутатирин советмудин проф-союзмудин, комсомолн, Коммунистическ партин халхас бурдэлгьнэ ах кодлмш нек-дхмн.

Промышленности болн тосхлтин заллгь оньгдарулхларн, мана ори-нутгин олон-амтнэ эдл-ахун тургьн агьу ик бслт, олон-амтнэ бйахтэ бйадл-джир-гьл хаджилто бргдлж, нуль-лгьлж кунд индустр делгьлх ленинск хаалгь ардн ордж партэ тетгддиг даньгин сандж тоолх кергтэ гидж үр Хрущев тодлдж кель. Эн ца-гьан хаалгьгь хол-хйлац болн ахр цагт келдгь зурч-чигн, бас теду мет центральн болн бйрн газрин органсин цуг кодлмшт орулдж, хаджи-лт угагьяр кучах зовтэвдн.

(Чилчнь 3-ч халх)

Промышленности болн тосхлтин заллгъ бүрдәлгъиг цааранднь ясрулхин тускар

*СССР-н Деед Советин доладгч сессий деер кесн
үр Хрущевин доклад ахрар барлгддджана*

(Чилкчнь)

Мана орн-нутгин промышленность болн тосхлт заллгъ бүрдәлгъиг цааранднь ясрулгъна туск төр, газад орн-нутгудар ик сонъмслгъ болн кесг кūr-кūндвр гаргъв. Социалистическ лагерин барин органс болн капиталистическ орн-нутгудин прогрессивн бармуд, докладин тезис, энүг адна хургудар кūндлгъ цāā-хлārн, темдгджāх төрмūd СССР-н социалистическ экономикин улм цаарандан өсдж-бргджлтин шин девснъгнь болджана гидж заацхана. Байачудин бармуд болхла, эднā метмūдин болн журналмудин икнъкнь, Советск Союзд эдл-ахун тосхлтин эркин төрмūdиг дала болсн олн-āмтн йоста кевār кūr-кūндвр келгъиг умшачирт медūллго дархар седцхādгиг цугтагъаснь тūrун болдж темдглх кергтā. Эн айстан биш, тер юнъгад гихлā, Советск Союзд демократ уга гидж данъгин хāāкрцхādг байачудин журналистир, цуг советск олн-āмтн промышленность болн тосхлт заллгъна ундсн төрмūd шунмгъа кевār кūr-кūндвр келгънā туск униг умшачиртан келхāсн āāцхāнā.

Советск олн-āмтн Комму-

нистическ партиг болн Советск правительствиг данъгинд дōнъгнджāлā, дōнъгнā чигн бāāнā. Одгā цагт мана олн-āмтн партин эргнд урд-урд-касн улм даву хамцнъгъу, эннь мана орн-нутгт кегддж йовх цуг кергūdт тодрхагъар ўзгднā. Мана обществ иткм-джтā кевār ирх цаган хāлāдж, эврāннь коммунистическ манъгъдуркур йовдж йовна.

Докладан тōгсāджāгъād үр Хрущев келв:

—Дōчн джил хооран Ленинā сургъмджд өссн коммунистирин туургсн партār толгъ-алсн Российин кōдлмшч класс, капиталистическ мухлал-лгъна кūнд зовлнъта кишва цевās сулдлгъна кūч-кōлсчн-рин туг, социалистическ революцин туг, олн-āмтнā кишгин тōлā, ни тōвкнūнā тōлā ноол-длгъна туг ик бōдāн брглā. Одгā цагт эн туг дор Европин болн Азийин кесг олн-āмтн хārū хāлāвр угагъар зог-сцхав. Уурмūd, ўлгūрин кūчн-чидл — агъу ик кūчн-чидл болд-мн. Тиигād, капитализм дорхнь социализм ўлū деер болджахинь ўзūлдж, коммунистическ тосхлтд мана диилврмūd хол-вдж, Алдр Октябрин тугиг цаарандан чигн бōдāн бāрдж йовцхай!

(ТАСС)